

Utbildningsdepartementet

Dnr U2020/04429/GV

Yttrande över betänkandet Betygsutredningen 2018, Dnr 452/2020

Synpunkter från Helsingborgs stad

Utgångspunkten för utredningen har varit att behålla det som fungerar väl i dagens system och samtidigt ge bättre förutsättningar för elevernas lärande. Utredningen föreslår därför ingen revidering av gymnasieskolans grundstruktur, yrkesprogram och högskoleförberedande program ska fortsatt finnas, likaså ska samma ämnesplaner gälla i olika skolformer inom gymnasial utbildning. Motsvarande gäller betygssystemet där grundstrukturerna behålls men kompletteras med ytterligare ett underkänt betygssteg, Fx, och nya krav på kompensatorisk samt allsidig bedömning vid betygssättning.

Utredningen konstaterar att det kan tyckas vara en bakvänd ordning att börja utforma ämnen och betygssystem utan att först titta på skolformernas syfte, struktur och utformning men att detta inte ingått i utredningens direktiv. Helsingborgs stad delar utredningens uppfattning och menar att flera av de lämnade förslagen präglas av kompromisser inom befintliga system.

Förslag: Ämnesbetyg ska ersätta kursbetygen och införas i en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola.

Den kursutformade gymnasieskolan har kritiserats för att vara fragmentiserad och leda till att fokus för eleven snarare hamnar på att klara av kurser än ett långsiktigt lärande. Staden delar denna åsikt och anser att en övergång till en ämnesutformad gymnasieskola med ämnesbetyg gynnar elevernas lärande och utveckling. Staden tillstyrker därmed utredningens förslag om en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola.

Enligt förslaget ska ämnen delas in i nivåer för att säkra likvärdigheten i utbildningens innehåll. Ämnen ska kunna läsas i olika omfattning på olika program och även inom vuxenutbildning på gymnasial nivå. Inom varje ämne ska betygskriterier finnas och eleven får betyg i ämnet efter varje genomförd nivå. Detta betyg ersätts med nytt betyg efter genomförd högre nivå.

Utredningen visar dock inte hur dessa förslag ska genomföras i praktiken utan föreslår att Skolverket får i uppdrag att se över nuvarande ämnen och ämnesplaner för att de ska fungera med ämnesbetyg.

Att sätta ihop ämnen utifrån dagens befintliga kurser är komplicerat, speciellt för yrkesprogrammen där många mindre kurser förekommer. Frågor om hur viktning mellan olika ämnen ska göras eller hur utformningen av program påverkas är svåra att överblicka. Ett

antagande är att större likformighet kommer att krävas mellan olika program, något som kan påverka utbud och elevernas valmöjligheter. Det är svårt att i dagsläget, innan förslagen konkretiserats via Skolverkets utredning, ta ställning till eventuella konsekvenser av utformningen.

Indelningen av ämnen i nivåer med betygskriterier riskerar att uppfattas som betygssteg. Elevers lärande behöver synliggöras på annat sätt än att fler moment betygsätts. Att tydliggöra progressionen i elevers lärande behöver ske löpande och inte i efterhand. Lösningen på bristande likvärdighet i utbildningen finns snarare i att fortsätta att arbeta med bedömning, inte i betygssättning.

Det är viktigt att det är samma betygsmodell i vuxenutbildningen som i gymnasieskolan. Den föreslagna modellen kan också underlätta vid betygssättning när vuxenutbildningen tar emot elever med ofullständiga betyg från gymnasieskolan.

Staden ser positivt på förslaget om möjlighet till prövning på nivåer i ämnen, då det motsvarar modellen med ämnesbetyg och bättre tar hänsyn till helheten i elevernas kunskaper i ett visst ämne.

Förslag: Kompensatorisk betygssättning ska införas i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Det nuvarande betygssystemet har kritiserats då samtliga kunskapskrav måste uppnås för ett visst betyg. Utredningen föreslår därför att en kompensatorisk betygssättning införs där betygskriterierna inte behöver vara uppfyllda till sin helhet. Läraren ska istället göra en sammantagen bedömning av vilket betygssteg som bäst motsvarar elevens kunskaper. En mer holistisk bedömning är positiv ur ett elevperspektiv och en förutsättning för att undvika kvantifiering och fragmentisering. Sambedomning i ämneslag får större betydelse, vilket vi anser är utvecklande och bidrar till ökat kollektivt lärande.

Betygen A-D ska omfattas av den kompensatoriska principen medan betygskriterierna för betyg E även ska fortsatt vara uppfyllda i sin helhet. Det innebär att betyg E kommer att kvarstå som godkännandenivå.

Staden menar att detta förslag är ett exempel på att systemet "lappas och lagas" snarare än en nödvändig översyn från grunden. För grundskolans del kvarstår problematiken med att ha en godkänd nivå i en obligatorisk skola där en stor, och tyvärr över tid stabilt stor, andel av eleverna inte når målen. Det tyder på andra problem än vad som kan lösas av förändrad betygssättning. Det finns en fortsatt risk att elever lyckas ta sig eller knuffas precis övergränsen för betyg E, som inte omfattas av den kompensatoriska betygssättningen, och sedan inte har tillräckliga kunskaper för att klara nästa steg i sin skolgång.

Förslag: Ytterligare ett underkänt betygssteg ska införas inom alla skolformer För de elever som inte uppnår betyg E finns enligt utredningen ett behov att synliggöra progressionen i elevens kunskapsutveckling. Utredningen föreslår att detta lämpligen görs genom att införa ytterligare ett underkänt betygssteg, Fx. Staden delar synen att lärande och progression för elever som inte når godkänd nivå behöver synliggöras, men kan inte se hur ytterligare ett betygssteg löser problematiken. Återigen vill staden istället lyfta fram den fortlöpande formativa bedömningens centrala betydelse för elevers lärande. Nödvändig information om eleven vid övergång till nästa steg i utbildningskedjan löses inte heller genom fler betygs-

steg. Detta gäller i såväl gymnasieskola som i vuxenutbildning. Införandet av ytterligare ett betygsssteg leder inte till ökad motivation hos vuxna elever. Staden avstyrker därför förslaget om ytterligare ett steg i betygsskalan.

En översyn av effekterna av att ha en absolut gräns för godkänt vore önskvärd. Ett nytt betygsssteg medför att betygssystemet istället allt mer tenderar att närma sig ett relativt betygssystem.

Förslag: En allsidig bedömning ska göras av elevens kunskaper

Riktlinjerna i läroplanen föreslås förändras så att läraren vid betygssättningen istället för att "utnyttja alla tillgänglig information om elevens kunskaper" ska göra "en allsidig bedömning av elevens kunskaper" i förhållande till de nationella betygskriterierna. Förslaget gäller samtliga skolformer. Förslaget är positivt då det kan leda till minskat fokus på prov och istället främjar kontinuerlig bedömning och återkoppling av och för elevens lärande.

Förslag: Betygsinflation och olikvärdig betygssättning bör utredas vidare

Betygens syfte är avgörande för hur de ska utformas och hur de kan användas. Det svenska målrelaterade betygssystemet är främst avsett att främja elevers lärande, inte att rangordna elever och därmed inte heller särskilt lämpat som urvalsinstrument, exempelvis till högre studier. Ett målrelaterat betygssystem har svårt att garantera en likvärdig betygssättning. Betygskriterier eller kunskapskrav kan exempelvis inte utformas på ett sådant sätt att de tillämpas och tolkas likadant av alla lärare.

Utredningen framhåller vikten av att det finns tilltro till betygssystemet bland elever, lärare och vårdnadshavare. Betygsinflation och olikvärdig betygssättning är två faktorer som riskerar att urholka denna tilltro. Utredningen lämnar inga förslag till åtgärder men lyfter fram tre insatser att utreda vidare.

Ankring av betyg i nationella prov

Betygssättningen föreslås till viss del att bestämmas av elevernas resultat i de nationella proven eller andra motsvarande prov. Ett sådant system riskerar att sända dubbla budskap, den professionella frihet man ger via den kompensatoriska betygssättningen tas delvis tillbaka. Man kan med andra ord ifrågasätta om utredningen tror på de förslag den själv föreslår. Förslaget synliggör ett över tid förändrat synsätt om de nationella provens betydelse, från att bedöma organisationens resultat till att bedöma individen.

Examensprov inom gymnasieskolan

För att ge eleverna ytterligare en chans att komplettera betygen vid antagning till vidare studier på högskola och universitet skulle examensprov inom gymnasieskolan kunna införas. Sverige är internationellt sett relativt ensamt om att inte ha denna typ av examensprov. Den del inom yrkesprogrammen som avser yrkeskunnande skulle relativt enkelt kunna examineras. Däremot är det svårare att se utformningen av examensprovet på de högskoleförberedande programmen utan att examen blir en variant av det redan befintliga högskoleprovet. Varför då inte istället använda högskoleprovet som det urvalssystem det ursprungligen var tänkt?

Statistisk moderering

Slutligen anför utredningen att en modell av statistisk moderering skulle vara möjlig att använda för att förhindra betygsinflation. Modellen bygger på att lärarna först sätter betyg som sedan justeras mot någon form av hållpunkt, exempelvis elevgruppens/skolans genomsnittliga resultat på nationella prov. Modellen är tekniskt komplicerad och det kan därmed vara svårt att förankra principen hos såväl elever och vårdnadshavare som lärare.

Övriga konsekvenser vid implementering av utredningens förslag

Utredningen bedömer att införandet av förslagen långsiktigt inte medför ökade kostnader för huvudmännen, en bedömning som troligen är rimlig. Däremot uppstår kostnader under en implementering och övergångsperiod som kan vara betydande. Organisationen måste klara att under en period arbeta med dubbla system i undervisning och antagning, systemstöd behöver förändras och utvecklas. Inte minst kommer kompetensutveckling för personalen att behövas.

I utredningen lyfts inte ökade administrativa kostnader avseende vuxenutbildningen. Vuxenutbildningen i Helsingborg beräknar att detta skulle kunna innebära en ökad kostnad om ca 5 miljoner kronor under första året. I dessa fem miljoner ingår behov av systemuppdatering samt utökning av antagningspersonal.

Att som utredningen föreslår använda all planerad kompetensutveckling för lärare till denna reform skulle innebära att annat utvecklingsarbete tvingas stå tillbaka under ett par års tid, vilket enligt stadens bedömning är helt orealistiskt.

Den föreslagna tidplanen för genomförande av utredningens förslag är svår att bedöma den då konkreta utformningen av förslagen först ska utredas av Skolverket. Det är svårt att exempelvis överblicka omfattning av eventuella förändringar i programstrukturer på gymnasiet. Tidshorisonten med ikraftträdande av förslaget den 1 juli 2021 och tillämpning första gången den 1 juli 2022 bedöms av staden som en mycket snäv tidplan med tanke på de omfattande förberedelser som behövs.

Utredningen ställer avslutningsvis retoriskt frågan om betyg ska användas både för urval till nästa utbildningsnivå och till information om elevens kunskapsutveckling. Frågan fångar den motsägelsefulla ansats som utredningen haft, att komma med förslag på förbättrade sätt att synliggöra elevers kunskaper utan att först beakta utbildningens syfte. Hur skapar vi en skola för lärande och utveckling, och inte en skola för betygssättning?

Helsingborg den 2 december 2020

Peter Danielsson
Ordförande